

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Lbn
✓ 2101

1999

ՎԱՌԱՐԱՆԻ
ԿԱՅԾԵՐ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԲ

1875

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼԻ

Ա

ՄԱՆԿՈՒՆՔ

Գ Ա Լ Ա Ն Ե Ի Զ Ա Պ Ե Լ

ԳԻՈՐԳ ԵՒ ՆՈՒԱՐԳ

ՇԱՀԷՆՆ Ի ՍԻՊԻՐ

ԿԱՍ

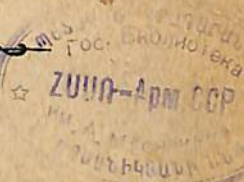
Գ.Ա.ՂԹԱԿԱՆ ՀԱՅԸ

ՇԱՏԱԻՆ ՈՒՐ ՍԻՊԻՐՆ ՈՒՐ

72101-60

30. 2107

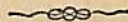
ՎԱՌԱՐԱՆԻՄ ԿԱՅԾԵՐ

ՀԱՌԱՐԱՆԻՄ ԿԱՅԾԵՐ

ԿԱՄ

Մ Ա Ս Մ' Ի Մ

Հ Ի Ն Խ Ա Ղ Ե Ր Ի Ց

Ս. ՏԵՐ ՍԱՐԳՍԵՆՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Տպագր. Ս. Ղ. Պարտիզպանեան Է. ընկերք

1875

Տպագր. Ս. Ղ. Պարտիզպանեան Է. ընկերք —
Կ. Պոլիս, Բիգա-փաշա խան քի. 3.

1806

Զ'արժէր երկար խօսիլ արդէն երկու տող գործի մ' վրայ :

« Վառարանիմ' կայծեր » ը' իմ մտքի եւ սրտի բնատուր նախըննայ պատկերն է , գոր այժմ 'ի մի հաւարելով կը համարձակիմ Ազգային գրական հրատարակն հանել :

Ինն այնպէս կը բուխ , անոնք որ մարտկալին կէտերի' վիճակի եւ բնութեան պատմութեան երբեմն իրենց մտածութեանց աղարկայ շնորհակց են , չի պիտի անգոսնեն այս բանի արժէքը : Իսկ անոնք , որ գիրք միայն շահուած համար կը կարդան , քեզէս բոլորէն ու բանբասէն զիս , բէ ինչո՞ւ լաւ նկատուիք ռուսաւորներ չեն է՞ խաչերը , եւ ո՞ր բանաստեղծական շողշողուն բառերով պնդազարդեալ : Սակայն եւ այդ բանբասանքն ալ ինն քաջայերուքիսն կը համարիմ . վասն զի գէր միանգամ կարդային յետոյ պիտի բանբասէն :

Է՛հ կարդայ միայն բառական էր գրական մարդ մ' քաջայերել :

Ո՛րչափ շատ քաջայերութեան պետք ունի մեր գրականութիւն :

Ո՛վ գիտէ՝ ի՛նչ մեծ միտքեր եւ հրաշալի սիրտեր կան անմանօր անկիւններու մէջ քաղուած

Վառարանիմ' (ՄեարիՅ) ժողովէ

կծկուած , խարոյկներ՝ որ կը ծխան ու կը մխան ,
 եւ առանց փռնկելու կը մարին կանցցին , ո՛վ պի-
 տի կայծ մ' հաղորդէր ատունց . . . :

Հաղորդէյ կայծ մ' ճնշեայ մտքերուն , կայծ
 մ' քմրած սրտերուն , կայծ մ' կործանեայ հոգիներ-
 րուն , կայծ մ' 'ի խաւարի խոր բուն խորդացո-
 րաց . . . :

Ի ԽՈՐՈՅ ՄՐՏԻՅ ԽՕՄՔ ԸՆԴ
 ԱՍՏՈՒՅՈՅ

Օրհնեցէ՛ք զանուն մեծին Աստուծոյ ,
 Եւ բարձր արարէ՛ք յիշատակ նորա .
 Օրհնեցէ՛ք զանուն Սրբոյն բարձրելոյ ,
 Եւ մեծարեցէ՛ք զանուն Սուրբ նորա :

Ո՛վ է՝ որ գնայ խրճիթ աղքատին ,
 Սիրտիւ նորա ցաւեր վշտագին .
 Ո՛վ է՝ որ գնայ որբին եւ այրուն ,
 Յուսադրել զնա կամ տալ օգնութիւն :

Ո՛վ է որ բանայ սրտերն՝ երկաթէ
 Դռնով կղզանքով փակուած մարդկանէ ,
 Ո՛վ է որ կարդայ սրտերու մատեան
 Եւ ըստ պահանջման կուտայ պատասխան :

Ո՛վ է որ մանէ արգիլեալ վայրեր ,
 Մարդկային օրէնք , բանտեր շղթաներ
 Ո՛չ մտիկ կընէ եւ ոչ կարգիլուի ,
 Ազատ կը լսէ , ազատ կը խօսի :

Ո՛վ է որ թռչի խոռվեալ յովիկան
 Փոթորկեալ նաւուն լինել ասպատան ,

Ո՛վ է որ հասնի ծով ինկած մարդուն ,
Ուժ կուտայ անոր թոյլ բազուկներուն :

Ո՛վ է յուսադրող ծանր հողեւարքին
Յորմէ կըսպառին յոյսեր մարդկային ,
Որո՛ւ կը դիմէ նա վերջին վարկեան՝
Վերջին յոյս մ՛ ինդրել , յոյս մ՛ աղատութեան :

Ո՛վ է որ զաշխարհս այս վշտից ծխանք
Կը բարեխառնէ , մոռցնէ զրկանք ,
Ո՛վ է՝ ո՛վ է այն որ մինչեւ անգամ
Կը քաղցրացնէ յիշատակ մահուան :

— Մեծին Աստուծոյ մեծ ԱնՈՒՆն է այն ,
Որ կառավարէ զընկերական կեանք ,
Առ որ կը դիմեն յուսահատք համայն
Յուսալ , սպասել խուն մի սիրտիանք :

Ո՛վ աղբ եւ աղինք , դո՛ւք որդիք մարդկան ,
Մունր կրկնեցէք բարերար անուանն ,
Օրհնեցէ՛ք զանուն մեծին Աստուծոյ
Եւ բարձր արարէք զնա յաւիտեան :

Օ՛րհնեցէ՛ք եւ դո՛ւք նիւթապաշա մարդիկ ,
Որ զմեծն Աստուած ծաղրել յանդգնիք .
Գէթ պատկառեցէք յանուանէ նորա ,
Որ անյոյս մարդոց է միշտ զօրաւիք :

ՅԻՇԵՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐ

Օրհնեալ լինիս Դու Գրիստո՛ս ,
Որ եղար յոյս մեռելոց .
Ի գերեզման թէպէտ նա
Պաղունց մի հող կը դառնայ՝
Բայց մեր սրտին մէջ կապրի
Թէ օր մ'անշուշտ կը յառնի :

Ո՛վ աւելի քան զՔեզ
Յարուհեան յոյս տուաւ մեզ ,
Սոկրատն արդեօք Պլատոն
Թէ՛ պերճախօս կիկերոն .
Ո՛չ ո՛չ մի մարդ մահացու
Զխօսից ընդ մեզ ինչպէս Դու .
Ո՛չ ո՛չ մի մարդ մահացու
Զգիտացաւ զմարդն ինչպէս դու .
Որ մեր պատիւ արժանիք
Բարձրացուցիր մինչ Երկինք :

Ո՛վ չ՛գիտեր եթէ բան
Մարդոց նմար միտիանն ,
Գերեզմանէն ալ անդին
Կենաց մի՛ յոյս չունէին .
Մինչդեռ պէտք էր վերստին

Ծնանիլ եւ կեալ՝ ի յերկին .
 Երկրի վրայ ի՛նչ ունինք
 Որով մենք գո՞ լինէինք ,
 Երջանկութի՞ւն , արդեօք կեա՞նք ,
 Սակայն դոքա են պատրանք .
 Դոցա առջի դասարանն
 Է այս կենաց փոքր շրջանն .
 Որոց անուռն լոկ կուսնինք ,
 Բայց իրօք ոչ մին չունինք :

Թող չ'խաբեն մեր աչքեր
 Պալատներու դարպասներ ,
 Անոնք մարդոց զրկանքէն
 Կանգնած մեծ մեծ բանտեր են .
 Իսկ անոր ճոխ բնակիչն
 Զոր մենք կարծենք երջանիկ ,
 Կալանաւոր մ'է ստոյգ
 Եւ խուժանի մի սարուկ .
 Մտի՛ր նորա սրտի մէջ
 Կ'տեսնես որչափ ելուէջ ,
 Ի՛նչ ողեսպառ խորհրդով
 Կալեծփի քանց դժով .
 Սրտէն արիւն կը գնայ
 Եւ երանի կը կարդայ
 Լերանց ազատ հովիւին .
 Նորա չարքաշ խեղճ կեանքին :

Բայց եւ հովիւն իսկ թշուառ ,

Հետաքննին անդադար ,
 Աչքերն յերկիր՝ միտքն երկի՛նք ,
 Փնտռէ մի կեանք երջանիկ .
 Մտքէն կանցնի , կերպղէ
 Օր մ'օրանց թաղւոր լինէ ,
 Կ'ձեւէ չափէ առանձին
 Անհնարինք կը լինին
 Եւ վայ կուտայ իւր բաղդին :

Չէ՛ չէ , ո՛չ մի վիճակ , ոչ մի կեանք
 Չեն ճշմարիտ սփոխանք ,
 Ամէնքս մէկէն դժգո՞ ենք
 Երջանկութիւն մ'կը փնտռենք .
 Կ'փնտռենք այնչափ մինչեւ որ
 Գերեզման մի կը գտնենք .
 Ուր կայօր հովիւն միասին
 Հողու հաւսար կը լինին ,
 Որով ամէնքն մէկ վախճան
 Եւ մէկ վիճակ կըստանան :

Իսկ այն անձուկ դրանէն
 Պէտք է ամէնքն անցանեն .
 Եւ այն որ լոյս մ'հետն առաւ
 Կ'հասնի կենաց անդրաւ .
 Եւ այն կեանքն է ճշմարիտ
 Եւ այն կեանքն է երջանիկ :

Եւ ապացոյց այդ կենաց
 Շատ են խորհուրդք մեր մտաց ,
 Որով մի կեանք կ'որոնենք
 ԷՍյսու կենօք դժգոհ ենք .
 Դժգոհութիւն է պայման մ'
 Հասնիլ կենաց գոհութեան :

Մեր արժանեաց կը դպչի
 Ասել թէ կտանք կըսպառի ,
 Մեր մտաւոր դարդացման
 Կ'դազրի թոխն անսահման .
 Թէ չէր 'ի մեզ հողի անմահ
 Զէինք փնտռեր կեանք անմահ .
 Անմահութիւնն կը փնտռէ
 Զանմահութիւն'տի գտնէ :

Թէ երկրաքարչ միտք մուտր
 Ընդ մեզ շիցէ յայսմ յօժար ,
 Թող նորա յոյսն ու վախճան
 Սպառի մնայ գերեզման :

Իսկ մեզ հետ զան վշտացեալք
 Որք եւ այրիք եւ զրկեալք .
 Առնենք խուճկ մոմ հաւատքով
 Գնանք ողորմիս հանելով ,
 Մեր մտեւոց յիշատակ
 Միշտ նորողենք համարձակ ,

Որ նորողուի մեր յոյսեր
 Եւ սիտիուի ծանր վիշտեր .
 Այսպէս յուսով թող կապուինք
 Խորհրդաւոր այն շիրմին ,
 Զոր թէպէտ մահ դառնացոյց ,
 Այլ Քրիստոս զայն քաղցրացոյց :

Մ Տ Ա Ն Մ Ո Ւ Ն Ք

ԻՄ ՍԻՐԵԼԵԱՅՍ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒՒ

Ք'ն քանի որ վերջ գերեզման կայ
 Մարդոց երես ծաղր չիդար .
 Մարդիկ ամէն միշտ հիւանդ են ,
 Ինչո՞ւ ինչո՞ւ իրարու հետ
 Շատ փափկութեամբ չ'վարուին .
 Մարդիկ լուռ մունջ որոջներ են
 Որ կտրճի՝ մահուան առջեւ կը քալեն :

Եւ ամէն մարդ իւր գոհարան կ'տեսնէ .
 Կ'տեսնէ պապ , մամ , մայր եւ հայր
 Իր կին զաւակ եւ եղբայր ,
 Աչքին առջեւ կը գնան

Սպանդարան կը մտնան ,
Ուր իր գուլթ , սէր , խինթ յոյան ամէն
Ամէնքն ալ հոն կը թաղուին :

Մարդիկ դասոնք կը տեսնեն
Յետս նահանջել կարող չեն ,
Զի այդ ուղին միայն յառաջ
Գնալու արհեստովն է շինուած :

Եւ մինչ խեղճ մարդն իւր սիրելեաց
Մահուան վրայ նոր ելաց ,
Ահա ինքն ալ իր ոտք այդ վրոս
Զգեց գնաց . . .

Օհ : կատակով կուգանք յաշխարհ ,
Ողբերգութեամբ կընթանանք ,
Եղերգութեամբ կ'վերջանանք :

.
.
.
.
.

Կետաղլիէալ տողերը հաճել պարտաւորեցանք .

ԶԳՈՒՇ ԻՄ ՊՍՐՏՅՔ

Այն որ իմ տուն եւ իմ տեղ ,
Բաժին եւ կեանք հայրենիքս
Խլեց յինէն ,

Եւ արար զիս աննշան
Եւ տարագիր եւ ստրուկ ,

Միշտ անիրաւ է՝
Թէպէտ պալատ ինձ շնորհէ ,
Ոսկով շքով զիս շոյէ ,
Բայց այդ շնորհ

Ապաշնորհ ,

Որ զոհի զարդ է .

Կ'արհամարեմ եւ իսպառ ,

Կ'զուշանամ նորանից .

Որպէս գառ գայլեց ,

Եւ կընտրեմ ինձ պատուոյ մահ ,
Քան զրկողի շնորհած կեանք :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ Ի. ԱԲՈՎԵԱՆԻ

Պերեղմանդ կորած ,
Աչքից հեռացած ,

Մաքից մոռցուած .
 Դու ինքդ անկեղու ,
 Աշխարհս անիրաւ ,
 Ոչ ոք չհարցուց
 Թէ խեղճ Արովեանն
 Ո՞ւր գնաց կորաւ :

Ո՛չ սուրբ յիշատակդ
 Սերտել կարացին ,
 Ո՛չ քարէ արձան մ՛
 Վրադ կանգնեցին :

Արդեօ՛ք Հայաստանի
 Վերք պատմող մարդուն
 Սրտի թոքի մէջ
 Զարկեցին թաշոյն :

Երեւանի ռե՞րդն
 Արդեօք քեզ ծածկեց ,
 Թ՛ապերախտ Հրազդան
 Քեզ մունջ կուլ տուեց :

Արդեօ՛ք Սիպերիոյ
 Խաւարին երկիր
 Մունջ՝ խեղդ ըրին
 Քեղի տարադիր :

Արդեօք մեռա՞ծ ես ,
 Թէ դեռ կենդանի ,
 Հիւսիսի սառոյցք
 Դեռ ոտքդ կը չափի :

Արդե՛օք Արջային ,
 Բեւեռի վրայ
 Կանգնած կը խորհիս ,
 Թէ ե՛րբ կը կենաց . . . :

Ո՛չ ո՛չ Արովեան ,
 Ինչ որ ալ լինիս .
 Դու կենդանի ես .
 Թէպէտ եւ իսպառ
 Կորած կըսեն քեզ :

1806.

Եթէ արդելին քեզ օդ չի չնչեւ ,
 Զոր Աստուած տուեր էր քեզ անարգել .
 Եթէ զրկեցին Քեզ Հայրենիքէդ ,
 Ընտանիքդ եւ ազգդ խլեցին զրկէդ .
 Եւ եթէ վաղ եւս մարմնոյդ փոշիներ ,
 Տիեզերքի մէջ ցրուեր կորսուեր .
 Ո՛չ ո՛չ Արովեան դու կենդանի ես ,
 Խոսքով ու հոգով մեր սրտի մէջն ես .
 Եւ մարմնոյդ մէն մի փոշիի վրայ ,
 Հշմարիտ Հայու սրտէ արձան կայ :

Աղօթէ՛ երկնից , որ քո փռչիւնք ,
 Եթէ Արուեան չեն յարուցաներ .
 Թող Նալրանդեաններ չնորհէ Հայ ազգին ,
 Որ մեր ազգութեան անհաշտ թշնամին .
 Երբ աղուտէն կը փախչի ,
 Խիստ դալկերուն հանդիպի .

—Մանկաբ'ք Հայոց ասացէ՛ք ,
 Ա.Ռէ՛ն , ամէ՛ն եղի՛ցի :

ՆԱԼԲԱՆՏԵԱՆՅԻ ՈՒԽՅԸ

Ազգ՝ եւ Աղատութիւն ,
 Օրորոցից ուխտաւոր .
 Մայրս զիս մատաղ ձեզ խոստանց ,
 Ես այն օրից ճախայ ելայ ,
 Սպանդարտն գնալ ուղիղ ,
 Ուր մեր ազգութեան դահիճք .
 Ինձ սպասու՞մ էին ,
 Զո՞հագործելով զիս ,
 Ազգասիրութիւնս քաւել :

Այո՛ այո՛ չեմ դրժեր ,
 Մօրըս ուխտերը .
 Կատարու՞մ եմ իր կտակ ,

Որ պարզերես համարձակ .
 Օրորոցից ուխտուած ,
 Եւ զո՞նով սրբուած ,
 Կրնամ ասել ,
 Ա՛զգ եւ Աղատութիւն .
 Զահնեմ ձեր սիրոյն :

ՄԵՐ ՎԻՃԱԿ

Քոյն երբ տունէն կը լինի ,
 Եղն երգիքէն կը հանի .
 Հայ ազգ միասողն՝ Հայն եղաւ ,
 Սուտ ատոյն է անիրաւ :

Այնչափ իրարու միս կերանք ,
 Արիւն խմեցինք .
 Որ չոր սակոր մնացինք ,
 Դեռ չզգաստացանք .
 Ել ի՛նչ պատիժ կուզենք .
 Ամէն բան վրան տուինք .
 Անհայրենիք ան ազգի ,
 Սարուկ գերի մնացինք :

Ինկեր դռնէ դուռ ,
 Յաշխարհէ աշխարհ .
 Մուրաշը ջիկ կը թափառինք .
 Ամէն քարն իւր տեղ դադարեք ,
 Մենք ենք գլորուեր .
 Ամէն հաւքն իւր բոյն է գտեր ,
 Մենք ենք մուրեր .
 Ամէն բոյսն իր արմատն ձգեր ,
 Մենք հողէն խլուեր .
 Օձն իւր պորտով ,
 Հաւքն իւր թեւով .
 Մեզ չեն հասներ ,
 Մեզ չեն գտներ :

Ուր ոտք դնենք ,
 Կը սահինք ,
 Ուր ձեռք ձգենք .
 Դատարկ կելնենք :

.

Իսկ մենք դեռ եւս անդգուշ ,
 Չ'ասեմ յիմար եւ ապուշ .

Որչափ վորձանք կրեցինք ,
 Այնչափ անխորձ մնացինք :

ՄԵՐ ՀԱՅՐ ՍՈՒՐԲ

Փառք քեզ Աստուած ,
 Տարին անցաւ
 Վանքի խուցէն
 Դուրս եկաւ
 Մեր ձգնաւոր վարդապետ ,
 Նարեկ Սաղմոս դրեր ծոց
 — Աւետարանն ալ պէտք չէ ,
 Կրօնաւորացս այսչափ բաւական է .
 Ժողովրդեան քարոզել
 Դժոխք եւ արքայութիւն
 Եւ որ մեծն է ողորմութիւն
 Յետոյ , յետոյ հոգեբաժին ,
 Եւ կողոպուտ եւ պողիւն
 Առնել շուտով վանք դառնալ .
 Ուտել խմել , Աղգն օրհնել :
 — Գնա՛ դնա՛ մեր Հայր սուրբ ,
 Աստուած քո բան յաջողի :

Աստուածառար վարդապետ

Սարերն անցաւ , ձորերն անցաւ ,
 Առաջադրեալ զեղն հասաւ .
 Ի՛նչ դղրդու՞մ իրար անցում
 Մեր շինական ակաղէրները
 Հրեշտակ տեսան թէ՛ Աստուած .
 Որը՞ ձեռք կ'պագնէ
 Եւ որը փէշեր երես քսէ .
 Իսկ մեր Հայր սուրբն անվրդով
 Աստուած օրհնի պահպանիչի ,
 Ծրարը բացած ,
 Պօլ պօլ կ'բամնէր աննախանձ :

Երեկոյ էր նստան սեղան ,
 Մեղր , կարազ , սէր մածուն .
 Եւ ծուազեղ խուրուղուն ,
 Ամեն տեհէն բան մը կուզար
 Տարին ա՛բողջ իրենց չկերած ,
 Ճիժպիժերու բերնէն կտրած ,
 Կառնեն բերեն Հայր սուրբին ,
 Որ դժոխքէն փրկուին :

Կերաւ խմաւ , բերան սրբեց
 Մեր նուիրակ վարդապետ ,
 Եւ ջերմեռանդ հողոց մ'ասաց
 Զայն սեղան պատրաստողաց
 Ննջեցեկոյ կենդանեաց ,
 Եւ ամենքն միարեբան
 « Ամէն » ասին , ձեռք պաղին :

Այնուհետեւ մեր Հայր սուրբ
 Բերան բացաւ , նախ հարցուց ,
 Թէ ինչպէ՞ս են պահք ծովի հետ ,
 Ժամ կը գնան , աղօթք կանեն .
 Ապա սկսաւ նկարագրել ,
 Այն սոսկալի դժոխոց գործիք .
 Մազէ կամուրջ , կպրէ կտրաս ,
 Եւ թէ ինչպէ՛ս մեղաւոր մարդ .
 Մազէ կամուրջէն կանցնի ,
 Մազ կը կտրի եւ մեղաւորը .
 Կպրէ կարօս մէջ կինկնի ,
 Անդ , զինքն գեհէն .
 Եւ որդն ան . եւ ,
 Կ'լափեն կ'ուտեն .
 Բայց չի մեռնիր ,
 Սակայն արդարն անվտանգ .
 Կանցնի մազէն , կերթայ գրախա :

Իսկ դու տեսնես .
 Քեզ՞ ունկնդիր զեղացոց .
 Սրտակոտոր լաց ու կոծ ,
 Մեր երախայ , հարս պառաւ
 Միահամուռ ծուռկ չոյած ,
 Հայր սուրբի բերնէն
 Թափած բոց կրակէն ,
 Կուրծք կ'ծեծես ,
 Արտօսր կ'թալեն :

Շատ չանցաւ ,
 Հասար եկաւ , դուժկան հասաւ ,
 «Հասէ՛ք Ատոմն սպանին .
 Եղներ , խարոր թախնեցին » :

Գոռում գոչում փոխուեցաւ ,
 ձիչ վայնասուն սաստկացաւ .
 Ամէնքն մէկէն պոռացին ,
 — Հա՛յր սուրբ , քո ոտաց հողն ենք .
 Ասա հիմայ ի՞նչ անենք ,
 Էլ հերիք չէ՞ , էլ հերիք չէ՞ .
 Մեր սուրբ տաճարք պղծուին ,
 Մեր առագաստք լլկուին .
 Մեր կեանք , վար , ցանք օտարին ,
 Մենք մա՛րդ ենք թէ անասուն .
 Խօ՛ Աստուած գերի չ'ստեղծեց մեզ .
 Թողու թիւն սուր , էրթանք զարնենք .
 Էջ անիրաւ դաղաններ ,
 Որ ո՛չ Աստուած
 Ո՛չ մարդ օրէնք
 Ո՛չ թաղաւոր չեն ճանչնար .
 Ամա՛ն , ես՛ման հերիք քաշենք ,
 Էլ հերիք է մեռած ապրենք . —

— Պահ մ'կեղեք օրհնեա՛լներ ,
 Պոռաց Հայր սուրբն հանդարտէ՛ք .
 Աւետարանն ի՛նչ կասէ ,

Սպանանիցեն զձեզ .
 Եւ հալածեսցեն վասն իմ՝ :

Սակայն ամբողն անհանդարտ ,
 Հա՛յր սուրբ . Ատոմն սպանին .
 Աւետարան ո՛ւմ կարդաս ,
 — Կարծես թէ առանց մարդոյ .
 Աւետարան պաշտօն ունի —
 « Հող չէ որդի՛ , թող սպանեն .
 Սպանանող դժոխք կերթայ ,
 Սպանուածներ նահատակ են .
 Գոմոաց մէկը ցելստոտած ,
 — Հա՛ անպիտան աստուածաբան .
 Ուրեմն մարդիկ ինչո՛ւ ստեղծան —

Որչափ , խուժան վրդոված ,
 Մաս մ'օգնութեան կը վազէր .
 Սակայն շտտեր հնազանդեցան ,
 Մազէ կամուրջ կպրէ կարաս .
 Դժոխքի վախէն սարսափած :

Անդրէն դարձեալ սկսաւ ,
 Խաղաղութեան մեր Հայր սուրբ .
 Հնազանդութեան , համբերութեան ,
 Խաղաղութեան պատուէր կարգալ .
 « Ալ Գրիստոս , ալ տուաքեալ ,
 Ալ մարդարէ չի մնաց .
 Ամէնքն վկայ կանչեց խոսքին ,

«Որ սուր առջէ , սրով անկցի .
Մի՛ հակառակ կալ չարին ,
Եւ զշապիկն թող նմա :

Ապա սկսեց մխիթարել ,
Համբերեցէք զաւակներս ,
Այս մեր մեղքի պատուհասն է ,
Որ մենք զերի ծնած ենք ,
Պէտք է տանինք մենք սիրով
• • • • •

Եւ շատ մը այս կերպ պարկեշտ խրատով
Մեծահաւատ ուսմուկներն
Ձեռք , ոտք , միտք , սիրտ կապկապեց ,
Ամենքն լքան , ամենքն թուլցան ,
Ատոմի մահն մոռացան :

Միւս օր Հայր սուրբ պիտի գնար
Վերջին խրատ մ'ալ խօսեց ,
Ողորմութիւն էր բնարան
Որչափ Նարեկ Սաղմոսի մէջ
Ողորմութիւն բառեր կար ,
Մէկիկ մէկիկ մէջ բերաւ ,
Մինչեւ տարաւ հոն կապեց
Որ կողոպուտ եւ պտղին
Կարքաւ խօսքի մէջ մտան
Եւ շինեցին վերջաբան :

Այնուհետեւ իւրաքանչիւր
Ո՛վ ինչ պարտ էր զայն բերաւ ,
Այրի կնիկ մ'ալ եկաւ
Երկու որրիկ իրեն հետ
Արիւնթաթախ զգեստ ձեռք ,
« Հայր սուրբ , ա՛ն ալս կողոպուտ ,
Հոգոց մ'ասա՛ Ատոմիս »
Ասաց ինկաւ մարեցաւ :

Իսկ մեր Հայր սուրբն
Եւ զայն առաւ ,
Ճամբայ ինկաւ շտապաւ :

— Վարձքդ կատար մե՛ր Հայր սուրբ ,
Երթաս բարով Տէր ընդ քեզ ,
Եկող տարին չմոռնաս դալ :

Հե՛ռի հե՛ռի ինձանից
Մոլորութեան մտածմունք ,
Թէ փրկութեան մեզ չիք յոյս .
Չէ՛ , չէ՛ մենք արդէն իսկ ազատ ենք ,
Մեր կղեր այս ճամբով : . . .

ՀԱՌԱՏԱՐԻՄ Է ԱՆԻՆ

Յիւան Նինոս Շամիրամ,
 Բարիլոն Նինուէն կանգնեցին .
 Կիւրոս Կամբիւս մի ելան ,
 Այդ մեծ շէնքեր քանդեցին ,
 Եւ ասորոյ դերեզմանի հող ըրին .
 Այս շրջանն միշտ կը փոխուի ,
 Կարգն ուրիշին կանցնի :

Ելաւ Աղէքսանդր անդիէն ,
 Շօշ եւ Մծրին գրաւեց .
 Կիւրոս Գարեհ Քսերքսէս ,
 Արեաց քաջերն սպառեց .
 Զի շրջանն միշտ կը դառնայ ,
 Կարգն ուրիշի մի կուգայ :

Այսպէս կորան Քարկեդոն ,
 Գիւցազն Անտիբաղ մնաց տակ .
 Եկրատանայ Սիսոնի ,
 Բարձաւ իսպառ յիշատակ .
 Զի շրջանն միշտ կը փոխուի ,
 Կարգն ուրիշին կանցնի :

Որչափ մեծմեծ քաղաքներ ,

Փյան աղղեր թաղեցին .
 Հոմ , Աթէնք , Բիւզանդոն ,
 Հին կերպ , հին տէր փոխեցին .
 Զի շրջանն միշտ կը փոխուի ,
 Կարգն ուրիշի կանցնի :

Անկաւ նա եւ Հայաստան ,
 Քաջի պէս նա յանդեաւ .
 Զի բազմացեղ դիւցապանց ,
 Իմագրելով վէրք առաւ :

Այժմ Հայաստան այն քաջի
 Իրօշակի տակն է ինկած ,
 Որ Եւրոպա , Ասիա , Ափրիկէ
 Իւր ձեռք պարզած կը տիրէ ,
 Որոյ զահի տակ խոնարհ ,
 Կ'ննջեն մեծ տիեզերակալ
 Կիւրոս , Աղէքսանդր , Անտիբաղ :

Իսկ մեր Անին հաւատարիմ
 Մնաց իւր բուն Տէրերուն ,
 Բարիլոնի Բիւզանդի պէս
 Տեղ չ'տուաւ թշնամոյն ,
 Սիրեց աւերակ նա մնալ
 Քան շինեն զինք ձեռք օտար .

ԿԱՐԻՊԻ ՍԻՐՈՅ ԿԱՐՈՅՆ

Չմե՛ռ շուտով մի՛ անցնիր
 Շարունակէ քո բուքեր ,
 Ձիւնով սառով միշտ ծածկիր ,
 Կաշտ եւ հովիտ եւ լեռներ :

Քանի որ ես կարիպ եմ
 Թող ուշանայ միշտ դարունն .
 Վարդ ու սոխակ ինձ պէտք չէ,
 Մինչեւ դառնամ ես իմ բոջն :

Շատ գարուններ անցուցի,
 կարօտ մնալով Հայրենեացս .
 Շատ գարուններ անցուցի,
 Հեռու սիրոյս անձկայրեաց :

Սէրս չէ կարող առանց զիս ,
 Գարնան վայելք վայելել ,
 Ես չեմ կարող առանց Նա ,
 Խաղաղութիւն մի գտնել :

Օտար երկրի գարուններ ,
 Ինձ սեւ օր են սեւ գիշեր .
 Կեանքս անկեանք կանցնի ,

Որչափ երկրէս մնամ հեռի :

Պլպուլն գարուն ի՛նչ անէ ,
 Երբ նա իր հետ վարդ չունէ .
 Վարդը գարունն ի՛նչ անէ ,
 Երբ որ պլպուլն եկած չէ :

ԵՐԱՆԻ ՔԵՉ ԹՈՂՈՒՆ

Թռչո՛ւն քանի՛ աղատ ես ,
 Աղամորդու վիճակէն ,
 Թռչո՛ւն քանի՛ անմասն ես ,
 Մանկամայրու բաժակէն :

Ծանր վիշտեր ու հօգեր ,
 Կապեր է զիս կապկապեր ,
 Թեւս ու թիկունքս միրատած
 Օտար խրճիթ մ'է ձղած :

Երբ կուտենամ քեզ աղատ ,
 Կանցնիս գարնաս երգիրէս ,
 Կու նախանձիմ շատ ու շատ ,
 Արիւն կու գնայ յիմ սրտէս :

Կերթաս կուգաս ազատ ես ,
 Աշխարհ արեւ կու տեսնես .
 Ես քանց քեզ մեծ արարած ,
 'Ի յայտ կեանքից եմ զրկուած :

Թռչուն որ ինձ կարեկցեալ ,
 Յերտխոս 'ի վար հայեցար ,
 Շատ շնորհակալ եմ քեզնից ,
 Քանց էրկնուց լուս արեւից :

Քանց էրկնուց բարկ արեւից ,
 Շատ շնորհակալ եմ քեզնից ,
 Նա թող ինձմէ խոսովէ ,
 Ինձմէ մէկ շող իննայէ :

Ել չեմ կարող բան խօսիլ ,
 Ել չեմ կարող սիրտս բռնել . . .
 Թռչուն բարով դու երթաս ,
 Հայաստանին բարեւ տաս ,
 Դու զիմ զընտան չի մոռնաս :

Օ , բարով եկար հազար բարով ,
 Հայրենակից իմ կատու .
 Յիշեցեր զիս թէ մերթ առ իս
 Ի տան մերում 'մնայիր .
 Արդե՛ք ինքնին ելեր ինձ յայց
 Թէ այր անզգամ վարեաց քեզ
 Ի վանայ աստ ի Բիւզանդ :

Ուրախ եմ յոյժ ընդ գալուստ քո
 Եւ ընդ տեսիլդ ,
 Որով յիշեմ զիմ Հայրենին ,
 Սակայն անէծք այն ձեռաց
 Որ գրեզ իլեաց ի հող ջրոյդ
 Եւ աստ ձգեաց միայնակ .
 Ուր ո՛չ լոր գոյ որսալոյ ,
 Այլ մկուռք անեղք քան դրեզ :

Ուր ոչ կատուք վուչոտ մազոտ ,
 Այլ լերկ , տգեղ նախանձոտք :

Այդպէս ո՛վ իմ այցելու հիւր ,
 Համանման ձեռք բռնակալ
 Տարաշխարհիկ արար զիս

Յարչտակեալ զՀայրենեաց ,
 Եւ զազգային իրաւունս ,
 Իսկ քո թէպէտ չեն Հայրենի ժառանգութիւն ,
 Եւ ազգութիւն եւ կրօն ,
 Կամ իրաւանց ազատութեան գաղափար ,
 Յաղադս որոյ հալածական լինէիր ,
 Այլ քեզ տեսեանդ
 Հաճոյս շարժեալ անդգամի ,
 Աստ վարեցար :

Աղէ՛ զի՛նչ քան զհաճոյս ,
 Սագրող վարող զըռնաւորս .
 Այդ անդգամ հաճոյից
 Զոհն է իմ աղգ եւ ես իսկ ,
 Որ այս սենեակ զոնիակ
 Պարաւանդիմ միայնակ :

« ԿԱՐՈՒԻԿ ԵՄ » ԻՆՉ ԵՂԱՅ Է

Քան մը կայ բան մը չկայ ,
 Զարմանք բան է մտիկ արա .
 Հայ է , Հայ չէ ,
 Մարդ է , մարդ չէ .

Կենդանի է , կենդանի չէ ,
 Ռաբեր գլուխ մարդու է ,
 Քիթ ու բերան Հայու է :
 Կտորաուանք բնութիւն Ֆրանսայու

Խելք ու միտք Հոռո՛հի պապուն ,
 Լեզուն ասես Տաճկին .
 Բայց ինքն իրօք ոչ մէկին :

Այս կենդանին
 Արիւն ու միս , ոսկոր սննի ,
 Իրեն հարցնես մարմին չունի ,
 Իսկ երբ ըսես դու ի՛նչ ես
 — Կաթ ոլիկ եմ կըսէ քեզ .
 Կաթ ոլիկ եմ ի՛նչ եղայ է :

Հա՛ հասկցայ ըսել կուզէ
 Մարմնաւորեալ կրօնք է :

Զէ եղբայր չէ , այն ալ չէ ,
 Ազորդն ասեմ
 Իր ազգութիւնն ուրայոյ է .
 Անհայր անմայր զաւակ է :

Խ Ո Ս Տ Ո Վ Ա Ն Ա Ն Ք

Մի վեհափառ Տէր շքեղ պալատում
 Անխիղճ հաճոյից հետ առանձնացած
 Ինքնախօսութիւն էր անում այսպէս ,
 « Ի՞նչ որ կամեցայ ինչ որ ասացի
 Եւ եղեւ այնպէս :

Իշխել ցանկացայ ամենայն բանի ,
 Եւ եղեւ այնպէս :

Կամեցայ լինիլ մեծ քան զբնաւս ,
 Ասացի մարդիկ սարուկ դերի են ,
 Ես նոցա կենաց եւ մահուան իշխող
 Եւ եղեւ այնպէս :

Հաճոյքիս համար հրաման արարի
 Զանազան մահուամբ մարդիկ սպանել ,
 Ուրախ կամ արտում , ղէմքիս փոփոխումունք
 Պէտք է որ լինի բազմութեան համար
 Մինն կենաց չնորճ , մինն մահուան պատիժ ,
 Եւ եղեւ այնպէս :

Թէ պատահեցաւ ընդդէմ իմ կամքին

Եւր ազատութիւն պաշտպանող ամիոխ ,
 Նորա ազգ , կրօն հայրենիքն ամբողջ
 Մի փոշիի պէս ջնջելու համար ,
 Հրաման արարի իմ սարուկներուն
 Որ այրին զրկեն եւ որքն կողոպտեն ,
 Նոցա այն զրկանք կողոպուտներէն
 Թնդանօթ ձուլին , հրացան պատրաստեն ,
 Եւ եղեւ այնպէս :

Եւ ժողովրդեան հարց եւ մարց որդիք ,
 Զամեն իմ կամքի ներքեւ կանչելով ,
 Պէտք է ասացի կամ ամբողջ մեռնիք ,
 Կամ մեռուցանէք այն ժպիւրճ ամիոխ
 Որ կը վրդովէ հաճոյքիս զբօսանք :

Իբրք բիւրոց մարդիկ դաշտերում փոռւած
 Սպանողութեան արճաւիրքներով
 Լեցուաւ փեղերք ,
 Իսկ ես անայլայլ
 Զբօսում էի լցեալ հաճոյքով .
 Զի այն բազմութեան նշանակութիւն
 Ինձ թուէր այժ մի կամ սատկած մի շուն .
 Միայն թէ լինէր հաճոյքս անխռով ,
 Եւ եղեւ այնպէս :

Յոսկերաց մարդկան դահոյքս շինեցի
 Ապանուած դիերէն պալատ մեծաշուք ,
 Այսպէս ցանկացայ , որպէս զի մարդիկ

Գողով սարսափով յիշեն իմ անուն ,
 Եւ անսածական մեծ մակտիրներով
 Ասեն ինձ տէր , կայսր , իշխան , վեհապետ ,
 Ինչպէս կամեցայ , ինչպէս ասացի
 Եւ եղեւ այնպէս :

Սակայն այսչափովս չլեցուիր բաղձանքս ,
 Թէպէտ եւ շինիմ ամենուն իշխող ,
 Կամ մարդիկներու մէջ առաւելութեամբ
 Անհամեմատ ճոխ անհաւասար բարձր ,
 Այլ հաճոյքս միայն իշխել է իշխել
 Եւ դարձեալ իշխել , նորանոր իշխել :
 Եւ եղեւ այնպէս :

Ի՛նչ պակաս մնաց աստուած լինելէ ,
 Յորէն փառք , մակտիրքս ճիշդ վկայումեն
 Թէ ես չեմ լոկ մարդ հաւասար մարդկանց ,
 Գի զոր ինչ կամիմ , կարող եմ փռնել :

Մէկ բան կայ , մէկ բան .
 Ա՛փսո՛ս ինչո՛ւ չկրնամ իշխել եւ բնութեան ,
 Հասարակ մարդոց կազմուածքէն տարբեր ,
 Յաւելուլ ինձ ձեռք կամ մի այլ նոր աչք ,
 Կամ չկրել այն ինչ , զոր կրեն մարդիկ .
 Հապա այն որ ի ժամու եւ տարաժամու
 Բռնէ տանէ զիս վայր անարդանաց
 Յոյց տալ ինձ անդ զիշխանն իշխանաց . . .
 Գէթ յաղթել մահու լիրբ իշխանութեան

Որ զիս հաւասար կաննէ սորկիս ,
 Որչափ կամեցայ , որչափ ասացի
 Օ՛Ք , չեղեւ այնպէս :

ԿԱՏԱԿ

Կտրիճ զօրաւոր ,
 Սիրելի զինւոր ,
 Արեւդ կը սիրես
 Ճշմարիտն ասես ,
 Փայլուն ու սուր
 Այդ մէջքիդ թուր
 Վախցնելո՞ւ թէ
 Զ՛վախնալու համար է .
 Վա՛յ թէ վերջինն է
 Գէշ քաջութիւն չէ ,

ԵՆԿՍԵՔ ԹԻ ՅԱԻԻԵՔ

Յետ՛ք այս խեղճ զինուորին
 Հրացան մ՛ղբիբ է ուսին .

Արձանացեալ կայ յոտին .
 Մարդ Աստձու
 Խնդրեմ հարցու ,
 Ի՛նքն հրացանին
 Թէ՛ հրացանն իրեն
 Կ'հնազանդին :

— Խեղճն ի՛նչ գիտէ
 Որ ինչ ըսէ ,
 Բան մ'է կընէ
 Թո՛ղ աուր ընէ ,
 Լուսաւոր դարուս
 Հրամանն այնպէս է :

Ե Ր Ա Բ

Երկու տաք զլուխ մարդ իրար մէջ
 Այո խնդրի վրայ կընէին մեծ վէճ .
 Ախպա՛ր ախպա՛ր աս ինչպէս բան է
 Մեր լուսաւոր դար կարծես խաւար է ,
 Մարդասպանութեան ճարտար գործիներ
 Օր աւուր վրայ կ'առնեն մեծ քայլեր :

Մեր շուն կատուներ թէ որ իմանան,
 Մեզնից սարսելով պիտի հեռանան .
 Մարդ որչափ լուսաւորուի
 Կարծես այնչափ կը կատուի .
 Ամօթ մեզի շա՛տ ամօթ ,
 Որ կտոր մ'երկաթ
 Շատ յարդի է քան զմարդ :

Մեղայ Աստուծոյ ըսէ
 Ասաց մէկաչն զարմացմամբ ,
 Այդ հայհոյանք է .
 Լուսաւոր դարուս իշխանն
 Բարոյականն է միայն ,
 Երկաթ մարդկան տէ՛ր կընես ,
 Մարդուս պատուոյն կը դպչես :

— Այս խօսքի վրայ
 Կուշտ մ'իսնդացի
 Քնէս վեր թոսայ :

ԱՆՄԵՂ ՉՈՂԵՐ

Մեծ մեծ բանակներ երկու թշնամեաց ,
 Զիրար ջարդելէ քիչ մ'հանդիստ առած .

Մէկ այս կողմէն միւս այն,
 Երկու սոսկ զինուորական
 Հետաքրքրութեամբ
 Իրարու եկան .
 Եղբօր պէս զիրար բարեւեցին ,
 Եւ այս խօսք բացին ,

Մին հարցուց մէկալին ,
 Դու ի՞նչ պատճառաւ
 Թողեր ամէն բան
 Ելեր հոս եկեր
 Կեանքդ վտանգի մէջն ես դրեր :

Ի՛նչ , միթէ չե՛ս գիտեր՝
 Պատասխանեց զիմացին ,
 Թէ զրկեալն իր իրաւունքն :
 Պաշտպանելու է ելեր ,
 Մեր թագաւորն ապրած կենայ ,
 Երբ պատերազմ ըսաւ կայ .
 Ըսաւ թէ դուք
 Մեր իրաւունքն
 Կուզէք եղեր
 Ոտնակոխ ընել :

Ի՛նչ կըսես եղբայր
 Պատասխանեց մէկալը .

Ճիշտ եւ մեր կայսրը
 Ըսաւ մեզ նոյն բան ,
 Արդարեւ զարմանք :

Արդ եթէ երկուքս մէկանց
 Տէր ենք իրաւանց
 Ո՛վ է մեր մէջն անիրաւ :

Սատանի ականջ խուլ ,
 Զ'ըլլա՛յ մեր երկու գլխաւորներ ,
 Ով գիտէ ինչ բան իրար մէջ անցեր
 Աշխարհս այսպէս տակն ու վրայ են ըրեր .
 Տօ՛ քո ըսած շատ ճշմարիտ է
 Վրայ բերաւ միւսն շուտով
 Ասոնք իրենց ծուն եփելու համար
 Կրակի տուած են զաշխարհ ,
 Մեզ էլ խաբեր խաբըրեր են
 Էշ նահատակ պիտի անեն :

Մենք իրարու վնասած չենք ,
 Մենք իրարու հետ գործ չունինք :

Այս խօսքն ասեն թէ չասեն ,
 Հրացաննին մէկ կողմ գրին
 Իրարու զիրկ նեւուեցան
 Անուշ անուշ պաղտուեցան .
 Հաշիւն այսպէս դոցեցին թէ չէ ,

Գարձեալ Տնչեցաւ շեփորն կրկին սլասերադմին,
 Անմեղ զինւորք բաժնուեցան
 Գնացին իրենց բանակ մտան .
 Եւ պահ մի եաք
 Երկուք մէկէն
 Մեռած ինկան
 ձիշտ իբարու գնտակէն :

— Առ քեզ ծանր խնդիր
 Բան չունիս զայրացիր ,
 Գոնէ վերջին դատաստանին
 Հետաքրքիր ըլլանք տեսնենք ,
 Թէ այս երկու զինւորի
 Խնդիրն ի՞նչպէս կը լուծուի :

ՆՈՐ ԽԱՆ

Անիրաւ ոսկին
 Յաղթեց բուն խաչին .
 Հին խաչ փայտէ էր ,
 Սրտի պարծանք էր .
 Նոր խաչ ոսկի է ,
 Լոկ կուրծքի զարդ է :

Հին խաչ կրողներ
 Պատառան ճորձով
 Ընկերի համար
 Զոհուող մարդիկներ
 Էին անդադար ,
 Նոր խաչ կախողներ
 Իշխան սրբազան
 Մեծ մաս մարդասպան
 Անտուրք մարդիկ են :
 Բրիստոսի կապիկներ՝
 Հոռմի Պապեր
 Ոսկի խաչի միջոցով
 Լուացին այս աշխարհք
 Մարդկանց արիւնով :

Հաւատացեալ Վիլյեյմի ,
 Վարպետորդի Պիզմարզի
 Զեռքովն արդեօք
 Որչափ խաչ-նշաններ
 Բաժնուեցան մեր օրեր ,
 Անոնց որ լաւ խաբեցին ,
 Լաւ լրտեսեցին ,
 Լաւ սպանեցին .
 Միթէ այս խաչէն
 Չէ՞ր փայլէր արդէն
 Յռանաացոյ կուրծքէն .
 Խաչ՝ խաչին հակառակ
 Խաչ՝ խաչին յաղթանակ ,

Օ՛հ , Տէր Յիսուս
Խաչդ խարդախեցին
Կալպագանկ մարդիկ :

Հին խաչ թէ գիտենք
Ոսկի ականց հետ
Մանաւանդ սուրի
Բնաւ գործ չունի ,
Այն խաչ փրկութեան
Քրիստոնեայ տէրութեանց
Ձեռքն այժմ դարձեր
Խաչ սպանութեան ,
Խաչ իշխանութեան ,
Բաղդի խաղերուն
Խաչ՝ վարձք յաղղութեան :

Ե՛հ գէշ չէ ,
Եթէ այսպէս երթայ
Տէ՛ր քեզ կրկին դալ
Հարկ կըլլայ ,
Խաչդ առնել
Հետդ տանել ,
Հերիք է հերիք
Խաչիդ անունով
Լեցուի այս աշխարհք
Ծանր ոճիրներով :

ԱՉԱՏԱՄԻՏ ԲՈՒԾՄ

Օր մ'օրանց
Չասէք հապա
Մեծ հրաշքի
Հանդիպեցայ ,
Շատ զարմացայ ,
Մի Ռուս մարդ
Այնչափ ազատ
Կը խօսակցէր
Պարզ Հայու մ' հետ
Ես կարծեցի որ անիկայ
Ամերիկացի մի ըլլայ .
Թէ՛ մենք Ռուսներս ,
Կըսէր Ռուսիկա՝
Գիտէ՞ք ինչու
Աղգութիւններ կըլլել
'ի մի կուղենք ձուլել .
Որպէս զի երբ մարդիկ համայն
Մարդկային ազգ մ'ձեւանան ,
Այն սկզբանց
Մեծ օգնութիւն մ'
Ըլլանք ըրած ,
Հարիւրաւոր միլիոնով
Մէկանց դառնանք

Եւ այն խնդրին
Շուտով վերջ տանք :

Է՛ , հէ՛ , հա՛ ,
Չ'ասես հապա
Մտիկ անող
Խեղճ Հայն չգիտէր :

Թէ խիստ կծու
Սոխի մի հեա
Բռնուած էր :

Աղատամիտ է ասինք
Վարպետ Ռուսկիս ,
Եւ Խաչ ծոցէն հանեցինք ,
Գիտէք մարդուս
Միտքն ի՛նչ էր
Կամ այս խօսքով
Ի՛նչ ըսել կուզէր ,
Կուզէր համայն
Մարդկային ազգ
Ռուս ըլլայ
Եւ դորձն այսպէս
Վերջանայ :

— Ապա դու ի՛նչ կարծեցիր ,
Առած մ'կայ

Միթէ սոխին
Աղէկն կըլլա՛յ

ԷՇ ԿԵՐԱՆ ՊՈՉԷՆ ԽՌՈՎԱՆ

Հայկական առած

Քամիի պէս ձայներ կանցնին ականջէս
Թէ՛ դերութիւն կը ջնջուի աշխարհքէս
Առաջ այս հով ծռանի , Ենկլիզ
Ամերիկացիք փչեցին .
Կարգն էկած... զղլպաշ մինչեւ անգամ Մօսկոֆին :

Իմ խելք չ'հասնիր թէ ի՛նչպէս՝ այս
Տիրող աղբեր խոնարհին ,
Շէնքով չնորքով մարդիկներու կարգն անցնին :

Հէ՛ հէ՛ մաղ մնաց գլուխնիս երկինք կը հասնի,
Մարդ ասկից մեծ ալ ուրիշ ի՛նչ տարտ ունի :

Չ'խարուինք ակապէ՛ր , այդ չոկ մօխիւր է
Կը փչեն մեր աչքին ,
Որ չ'տեսնենք անոնց խոշոր յանցանքնին .

Կարաւի պէս ծածկուած կարծեն
Գլուխնին ձեան մէջ պահելով ,
Բոլորովին դուրս կեցած են
Յտեւնին բաց թողնելով :

Իրաւ է որ մարդ մ' կազատեն
Գերութեան ծանր շղթայէն .
Բայց այդ շղթայն անդին ամբողջ
Ազգի ձտէն կախած են :

Այս ազգեր չեն՝ որ քանիմ հաս
Ազգեր ունին հպատակ .
Եւ հպատակ միթէ չ'հեծե՛ր
Ճիշտ գերիի բեռան տակ :

Այո՛ , այո՛ ատոնց միայն
Լոկ անուններ տարբեր են .
Իսկ գիրքեր եւ պաշտօններ
Ճիշտ նոյն են :

Եթէ իրաւ Տիրող ազգեր
Այնչափ պարկեշտ եղած են ,
Որ ամէն մարդ թէ հաւասար ,
Եւ թէ ազատ կընդունեն .
Թո՛ղ թո՛ղ ետ տան ամէն ազգի
Ազատութիւնն առանձին ,
Որ անոնք ալ երթան իրենք

Իրենց եզով տապկուին .
Իսկ եթէ մարդ մ' դերի ընել
Իրենց խղճին կը դպչե ,
Մակայն ազգեր գերի պահել
Բնաւ երբէք հոգեր չէ .
Ես ալ կ'ասեմ այդ Յոանկին ,
Ինկիլիզին ,
Եչեր կուտեն , թող պոչերէն չ'խոռովին :

ԷՅ ՅԱՌԱՋ ԵՆՔ ԳՆՈՒՄ

Ամենայն ինչ յառաջ կը գնայ
Կ'ասեն ինձի շատ մարդիկ ,
Ամենայն ինչ յառաջ է գնում ,
Եւ աշխարհ նոր , եւ մարդիկ նոր
Լաւ ուղղութեամբ կը վարուին :

Յառաջագէ՛մ կեցիր պահ մի ,
Մա՛ճապարեր լսկ ցոյցով .
Ետեւդ Հայի՛ր դու անդամ
Արժանիքիդ քո չափ տես ,
Եւ թէ ո՛րչափ յառաջ ես .
Ովքե՛ր են դոքա քո ճամբու վրայ
Զոր դու նոր ուղղութիւն կանուանես .
Ուր կը տեսնեմ տակաւին

Մի կարդ անկեալ մարդիկներ ,
 Զորս դու երբէք չես տեսեր
 Եւ աչքդ խիած յառաջ ես գնում
 Եւ շողքորթում ես յառաջգիւմութիւն :

Մի մանկամարդ այրի կին
 Երեք փոքրիկ որբ ունի ,
 Մինն չորս տարու մինն երկուք
 Միւսն տակաւին ամսական ,
 Ո՛չ հայ պատրաստ եւ ոչ լաթ
 Ո՛չ տուն ունի եւ ոչ տեղ
 Ո՛չ խնամատար օգնական
 Ապրում են ցարդ հանդիպմամբ .
 Իսկ դու երբէք զասոնք տեսա՛ր
 Ողորմե՛ցիր միանգամ
 Այդ քեղ նման մարդերուն :

Փողոցի մէջ կայ այլ մարդ մ՛
 Նօթի ծարաւ փնկիկում .
 Պատճառ այն է որ կոյր է ,
 Որպէս թէ կոյրն ալ մարդ չէ ,
 Խնամեցի՛ր այդ մարդուն .
 Որ օգնութեան կարօտ է ,
 Ո՛չ , այլ միայն կրկնում ես
 Յառա՛ջ դնանք , յառաջ են գնում :

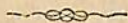
Յառա՛ջ եւ դու ձեր պառաւ
 Այս որոտումն չե՛ս լսեր .

Աշխարհ յառաջ կը դնայ
 Իսկ դու փակուած քո տան մէջ
 Երբէք տեղէդ չարժ չես դար :

Այս պառաւիկն քիչ մ'առաջ
 Օրիորդ էր գեղանի ,
 Սիրահարի մ' հարս եղաւ ,
 Զորդիս ծնաւ մեծացուց
 Եւ ամէնից պատուում էր
 Երբ ինքն անոնց պէտք ունէր .
 Իսկ երբ սորա այրը մեռաւ
 Եւ որդիներ կորսուան ,
 Յետոյ եւ ինքն ձերացաւ ,
 Ո՛չ մէկ չ՛ճանչեց այլ եւս զինքն ,
 Այնուհետեւ անխնամ
 Անկար աղքատ ինկաւ տան .
 Զարչարում է խեղճ պառուկին
 Անարդւում է մարդոց մայրը
 Տէ՛հ պառաւիկ յառաջ դնա՛ :

Յառաջա՛դէմ , գիտցիր չափդ
 Պատասպարէ նախ զասոնք ,
 Որ մարդկութեան լրուսն են ,
 Ապա թէ ոչ հակառակ
 Միշտ բաներատում եմ զքեզ ,
 Թէ քանի որ տկարներ
 Անօգնական մնում են ,

Սո՛ւտ է յառաջդիմութիւն ,
Սո՛ւտ է կատարելութիւն :

Գ Ր Ս՝ Մ Գ Ր Ս՝ Մ

Գրա՛մ, ով որ քեզի հնարեց ,
Նա զաշխարհ շինեց , նա զաշխարհ քանդեց .
Եւ անհատական կապ
Եւ ընկերական կեանք
Զամէն փոփոխեց , զամէն խարդախեց :

Ո՛վ դրամ երբ քեզ ստեղծին ,
Մարդկանց արժանիք քեզ վերադրեցին .
Ո՛վ դրամ դու հոգի ես հոգի ,
Ով որ քեզ չունի
Ո՛չ կ'ընչէ ո՛չ շարժի .
Եւ որի քով շատ գտնուես
Ոտնէն ի վեր գայն կը փոխես .
Նա թէ տխմար է , գիտուն կը դառնայ :
Նա թէ տգեղ է , գեղուն կերեւի ,
Նա թէ խիստ չար է , բարի մարդ կըսուի ,
Նա թէ անպատիւ , պատիւ կըստանայ ,
Նա թէ կատու է , առիւծ կը լինի :

Դու համերց կուտաս խօսել
Եւ կոյրերուն տեսանել .
Դու Աստուծոյ հետ կը մրցես ,
Եւ մերթ քան զայն յառաջ կանցնես :

Դրա՛մ դրա՛մ դու մարդն ըրիր թշուառական
Ազատ հոգին դրիր զընտան ,
Աստուորիս սկիզբէն վեր ,
Ամէն կսկիծ , ցաւ եւ լացեր ,
Մեծ մաս քեզմով յառաջ եկան ,
Թո՛ղ , թո՛ղ ամէնքն անէծք ըլլան
Վրադ թափին հետդ վերջանան :

Եւ գայ այն դար խաղաղական ,
Յոր նահապետք կապրին միայն ,
Եւ վառք պատիւ մենավաճառ
Ջնջուի , եւ սէր տիրէ յաշխարհ .
Եւ մարդն գտնէ իւր արժանիք
Եւ արժանիք փոխարինուին
Փոխան հողէ անարդ դրամին :

Է՛ն , Լիքուրկոս մի պէտք է ,
Որ այս ամէն պատրաստէ .
Գէթ մեր դրամ կարգադրէ ,
Մեր սեղաններ յարդարէ :

Զիս կապկապած կը գտնեմ :

Ազատութի՛ւն , ազատութի՛ւն ,
Վերացական դադափար .
Ո՛վ քեզ դրաւ իմ միջում
Որ քեզ մտտեմ , քեզ չ'գտնեմ :

Ի բաց 'ի բաց կաց յինէն ,
Մոլար տխմար մտածմունք .
Այս գերութեան աշխարհում
Որոյ տարերք բռնական են ,
Ազատութիւն չիք մարդուն :

Բայց եթէ մի օր կայ
Որ ինչպէս կասեն
Հոգին առանձին կ'ապրի ,
Տե՛ս անոր բսելիք չունիմ .
Գուցէ գուցէ այն օր միայն ,
Նշոյլ մ'տեսնենք ազատութեան ,
Սակայն եւ այդ ո՛վ գիտէ :

ՀՈԳԵՂԱՐԶ ԱԳԼՕՐՆ

Մեծ տան տիկին հրամայեց
Որ շուտ ազլօր մի մորթեն ,
Զրի վրայ փլաւ ձղեն .
Խոհարարն էր զազլօրն բռնեց ,
Գանակ գիււ էր ,
Քիչ մ' սրեց պատրաստեց .
Այս միջոցին ազլօրն ասես
Այնպէս սօռար կը ճըվար ,
Որ ձայն երկինք կը քանդէր :

Ձայն տան տիկնոջ ականջն հասաւ
Չի հասաւ
Սիրտ շարժեցաւ .
Եւ երբ դանակն
Վզին դրած
Հոգին բերան էր հասած .
Բոպէ մը ետք
Անդիի աշխարհ
Պիտի երթար
Ազլօր ախպար ,
Տան տիկին շուտ
Վրան հասաւ ,
Հրաման ըրաւ .

Մի՛ մի՛ մորթէք
 Պէտք չէ փխլաւ .
 Եւ խեղճ ազլօրն
 Հողեղարձ եղաւ :

Ես այս անցքին ներկայ էի .
 Եւ ինք իրենս մտածեցի .
 Օ՛հ Աստուած իմ ,
 Որչափ մարդիկ
 Պատերազմի դաշտի վրայ
 Զիրար ջարգեն կը փողոտեն .
 Սակայն ատոնց բռնաւորներ
 Հանդիստ նստեր մտիկ կընեն
 Մահուան ձայներ ,
 Եւ կարծես թէ իրենց համար
 Նուազ կածեն .
 Եւ այդ մարդկանց արիւնով
 Փլաւ կուտեն անխռով :

ՓԱՌՔ ՔԵՉ ԱԳԼՕՐ

Փառք քեզ ազլօր ,
 Քո չնորհիւ

Իմ կեանքի մէջ
 Բանաստեղծի
 Առի պատիւ ,
 Մինչեւ անգամ
 Շոքոյար մ'ալ
 Ընծայ առի ,
 Եւ քո կինաց
 Կերայ գնաց :

Իմ ազատած ազլօրիկ ,
 Քեզի չասի մարդիկներէն
 Ես բարեբաղդ երջանիկ :

Մինչեւ ցայսօր
 Մարդկանց վրայ ,
 Ես դրեցի մրեցի ,
 Շօքոյաթ չէ
 Կորեկ մ'անգամ
 Ընծայ չառի :

Շօքոյաթ մի ընծա՛յ առնել
 Ուրա՛խ եղէք հեղինակներ ,
 Այսուհետեւ Ձեր արժանիք ,
 Պիտի յարգեն մեր Հայ մարդիկ :

ԱՅՆ ՈՎ Ե

Գեղեցկութեան աշխարհէն
 Հրաշք ինկեր այս երկիր ,
 Նա լոյս , հուր է հրեղէն ,
 Մահկանացուի չի նմանիր .
 Նա մերթ հուր է , հրդեհող
 Նա մերթ ջուր է , հուր մարող :

• • • գրախտի

Հիւրի փերին կը նմանի ,
 Ոտնէն ի վեր գեղեցկութիւն եւ սէր է ,
 Տիւնեայ կիւղեղին է ո՛վ է ,
 Ի՛նչ հողեջան առնող է .
 Մերթ հրեշտակ է թափանցիկ
 Մերթ սատան է խաբուսիկ :

Հոնքեր ունի աղեղէ՛ ,
 Աչկունք Հերակլի նեռէ .
 Բերանն Վէտուվի հրաբուղիս ,
 Եւ կը զարնէ եւ կայրէ :

Հերուուհին այդ ճարպիկ
 Սրտերու գող է սաստիկ .
 Ո՛վ որ անտիրտ մնալ կուզէ ,

Թող երթայ զայն մէյ մ'տեսնէ :

Այս հրաշալի արարած
 Մեր պապերու հին աստուած
 Աստղիկն չըլլա՛յ եկեր է ,
 Մեզ նոր կրօնք բերեր է .
 Կարելի է ո՛վ դիտէ
 Ո՛վ որ զանի կը տեսնէ
 Ալ ուրիշ բան կը պաշտէ՞ :

Մի՛ նախանձիրք

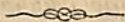
Ազգ եւ աղինք ,
 Զեղի ըսեմ՝
 Այդ հրաշալիքն ,
 Է Հայ աղջիկն :

Մեր Հայ աղջիկն
 Որսի ելեր
 Վահագնի ձօն՝
 Սօսեաց անտառ .

Յինքն ձգէ
 Ընտանի որսեր ,
 Կը հարուածէ
 Գազանք օտար :

Եւ դիցուհիք

Հայոց պաշտպան
Անահիտ Աստղիկ,
Են միշտ իրեն զօրավիք :

ԵԻԱՆ Ի ԴՐԱԽՏ ԵՒ ՅԱՇԽԱՐՀ

Պարբնադործն Աստուած,
Երբ զԵւան հրաշագործեց,
Ալ հրաշալիք չի մնաց,
Ամէն անոր վրայ թափեց :

Արեւ լուսին՝ եւ աստղեր,
Անոր համար Նա ստեղծեց .
Առանց անոր, անոնք ամէն,
Մէկ մէկ սեւ սեւ ըիծեր են .
Անոնք ամէն Եւայի աջաց մէկ կայծն են,
Եւ ծիածան անոր հոնից ստուերն է .
Եւ Արշալոյսն անոր այտից ցոլումն է :

Իրաւ Եղեմն սքանչելի,
Թէպէտ լի էր վարդ սոխակով .
Աղբրանց արիւն եւ գինարբուն,
Եւ Մանիշակ մեխակներով .

Եւ անոնց վրայ կիջնար,
Մարգարտացողն առաւօտեան .
Եւ անոնց վրայ շնչէր,
Նազիկ զեփիւռն ալեծածան .
Բայց Եւայի կուրծք շուշանադաշտ,
Երբ Ադամայ սիրոյ յիշատակ .
Կը գըրգէր անոր ներս դին,
Զինչ գոյն գգոյն կը բացուէին
Վարդաթերթերն մարգարտալիր,
Եւ երբ հրաբորբ սիրտն՝ ի տրոփ,
Կ'շարժէր զայն դաշտն հիանալի,
Կարծես զեփիւռ մ'այն մարգարիտք,
Ադամանդի կը փոխարկէր .
Յայնժամ ծաղկունք Եղեմին .
Կորդլուխ յամօթ լինէին,
Եւ սատանան գուցէ հրեշտակք .
Ընդ բաղդ Ադամայ մախային :

Իսկ երբ Եւան դրախտէն ելաւ,
Կնոջ պաշտօն ստացաւ,
Այնուհետեւ սկսաւ,
Աշխարհ անոր վրայ դառնալ .
Կնոջ համար մեծ պալատներ շինուեցան,
Կնոջ համար եւ մեծ թաղեր փշրեցան :

Կնոջ պատճառաւ է արդ միայն,
Հրապարակի մէջ խուժան

Կիցնան կայնեն , կեռան զեռան .
Իբրեւ խոռվեալ ովկիան :

Առանց կնոջ վայելչութիւն , սէր չ'կայ ,
Աշխարհ գեփխք , մարդ սատանայ կը դառնայ :

Առանց կնոջ եւ բանաստեղծն
Անձայն քնար , անխօս արձան կը լինի .
Բայց եւ անով քարն՝ աշուղ ,
Փայտ՝ դուսանի կը փոխուի :

ԼԱՅ ՊԵՂՈՒԼԻՆ
ՎԱՐՆԻ ԶՈՐ ԹՓԻ ՎԲԱՅ

Վա'խ իմ թոռմած չորցած վարդս ,
Է'ր ստեղծար , է'ր թոռմեցար .
Եթէ չէիր քեզ չէի տեսներ ,
Քեզ չէի սիրեր , քեզ չէի ցաւեր .
Դու եղար ինձ մխիթարանք
Դու եղար ինձ օթեւանք ,
Ինձ դո՛ւ տուիր երգ , խաղ եւ տաղ ,
Այժմ չորցար՝ չորցուցիր զիս .
Սիրաս սեւցաւ լեզուս կապուաւ
Խաղեր տաղերս վերջացաւ :

Ել չեմ օրհներդու
Այլ բողոքարկու
Առ այն ,
Որ գեղեցիկն
Տգեղացնել չի խզներ :

Է'ր կըստեղծէ , է'ր կապականէ .
Զիս ուրախ կառնէ , ու կուլացնէ ,
Ես վարդ չուզեցի
Նա ինքն ինձ տուաւ ,
Ես չի մերժեցի , ընդէ՞ր ետ առաւ :

Ո'վ իմ վարդի Տէր ,
Ինչո՛ւ տուիր , ինչո՛ւ առիր ,
Ո'վ ասաց քեզ տուր ,
Ո'վ ասաց քեզ առ .
Այս ի՛նչ տեսակ շնորհ է ,
Այս ի՛նչ տեսակ տուր եւ առ .
Վա'խ իմ թոռմած չորցած մարդս :

ԳԱՆԳԱՏ ԾԻԾԵՌԱՆ

Վո՛ւր երկի՛ն , ունկնդի՛ր երկիր ,
Դատ առնել զիս , ընդ ոտխիս :

Արարածոց բնական սիրով
Յղացայ եւ ես ձագ մի սիրոյ ,
Յիս կրելով ամիսս հողով :

Ապա տնակ պիտոյ էր մեզ ,
Որ զձագիկս պատասպարէր .
Այլ ի վերայ եւ ցող եւ սէզ ,
Այլ ի վերայ եւ ջուր եւ կաւ ,
Որով տնակս պատրաստիւր ,
Եւ զամէն այս կտցաւ պիտէր :

Հարիւր ճգամբ , հազար քրտամբ ,
Շատ դժուարաւ սուկեցի տունս ,
Բայց երբ ի լոյս բերի ձագուկս
Անպատում էր ուրախութիւնս :

Եւ օրն ողջոյն թռիչս առեալ
Ընդ սար ընդ ձոր կողորտէի
Հատիկ մ'փնտռել , կորեկ մ'գտնել
Կտցաւս առնել վերադառնալ ,
Եւ խեղճ ձագուկս կերակրել :

Եւ շատ օրեր եւ շատ սիրով
Զիմ ծիծեռնիկ խնամելով ,
Եւ նա ի նեւ եւ ես նովաւ ,
Ուրախ եւ գոհ էինք անբաւ .
Մեր ստեղծողին փառս տալով :

Որպէ՛ս կարեմ պատմել այլ եւս ,
Զի հաստատեալ թեւք ծիծեռնոս ,
Մինչ թռուցանել պատրաստէի ,
Հողմոյ նման սլացաւ բազէն
Առ զծիծեռնիկս , կորաւ անդէն . . .
Ի սոյն ժամու եւ անդ կային
Զոյգ մ'աբեղայ մի Սրբազան⁽¹⁾
Տեսին զայս դէպք ինձ չ'օգնեցին ,
Գէթ գանդատիս վկայ լինին ,
Այն անդգանք ծնողաց ցաւին :

Արդ լուա՛ր երկի՛ն ,
Եւ գու ի միտ առ երկի՛ր ,
Կամ օ՛ն եւ օն ար զրկող Բազէ՛ին
Եւ դարձո զմահ իմ սիրելի ծիծեռին .
Ապա թէ ոչ գրողեմ զերկիր ես իրաւ
Թէ երկինքն է անիրաւ ,
Եւ թէ անմեղն՝ մեղաւորին ,
Եւ ապիկարն՝ հոգրին
Կեր պատրաստած է Երկին :

(1) Յիշեալ Ս. Հայրերը դէպքիս ականատես ,
նոյն ժամուն իրենց պոտահեցայ , պատմեցին ինձ ,
Եւ ըսին թէ կրնային բազէն արգիլել , բայց ան-
տարբէր մնացեր էին , եւ այս դէպքի դատատուանն
ինձ յանձնեցին , իսկ ես երկնքին :

ԱՆՆԻՐԱՂ ՅԱՆԲԱՆ ԼԵՐԻՆՍ

Եւ Աննիբաղ հրամայեաց
 Կարբեդոնցի բանակին ,
 Ելանել ի լեառն Ալբեանց .
 Խնդաց ընդ այս հրաման
 Անմատչելին Վէս Ալբեան
 Իբրեւ պարիսպ ամբարտակ
 Պահպանել Հոռլմ զՍպանիան :

Կրկնեաց անդրէն Աննիբաղ
 Աստուածային իւր հրաման .
 Արծուի դարձան փիղք դանդաղ
 Զինւորք համայն թեւ առան :

Մրացաւ բանակն ի կատարն ,
 Ալբեան վախէն դարձաւ սառ .
 Իսկ Աննիբաղ շղթայեալ
 Սառոյցներէն անդ մնայր :

Մնայր զօրավարն շուարեալ
 Զելս վտանգին նա խորհէր .
 Ի զուր ի զուր ոգորէր
 Բանակն փրկել չէր հնար :

Երբ արտուք աչերէն
 Առաջին անգամ կը վազէր ,
 Նայից լեբան բարձունքէն
 Իտալիան ծաղկեալ էր ,

Ընդ այն վիճակ մախացեալ
 Վերջին հրաման մ'որոտաց ,
 Յորոտումէն կայծ ելաւ
 Ալբեանն ամբողջ փռնկաւ :

Լուծան սառոյցք դարեւոր ,
 Քարինք իբր մոմ հալեցան .
 Յորդան տուեալ հեղեղատն
 Ողողել սրբել զՆոտալիան :

Ալբեան նայեց իւր վերայ ,
 Տեսաւ զինքն բարձր մինչ երկինք ,
 Նայեց տեսաւ զԱննիբաղ
 Իբրեւ ճիճի մի փոքրիկ ,
 Պոռաց ըսաւ՝ Աննիբաղ
 Մե՛ծ ես , մե՛ծ ես դու քան զիս :

ԱԳՌԱԻՆ ԼԱԽԱԽՆԱՄԵԱԼ

Եւ ձմեռն էր , 'ի կոճեղ գոս ուռենոյն ,
 Որ առ գետափն սառուցելոյ՝
 Ո՛ր գիտէ յո՛ր ժամանակաց յաւիտենից ,
 Հապճեպ թռուցեալ ազոաւոյն
 Գայր մտանէր բոտացեալ փոր այն ծառոյն .
 Ի ձուն ցրտոյ հազիւ զերձ
 Անդ հոգիս ապաստան անկանէր :

Անդ՝ ազոաւոյն՝ իմաստասէր
 Խորհուրդ ընդ միտն անցանէր
 Թէ զուռենին միայն իւր 'ի պէտս
 Նախախնամեալ էր յԱստուծոյ :

Իսկ երբ ձիւն ցուրտ անընդհատ
 Տեղաց փչեաց շարունակ ,
 Եւ ազոաւոյն անդ փակեալ
 Մնայր անսուաղ ընդ երկար ,
 Կամ մեռանիլ հարկ էր
 Գերեզման շինել զուռենին ,
 Կամ թռանել յանշէն լերինս
 Ի ցուրտ բուքէ անդր խեղդիլ :

Ընդ այս վիճակ յուսահատ
 Մտացաւ զիւր բարերարն
 Զուռենոյն մերթ նախախնամեալ
 Տրտունջ երարձ կիսաշունչ ,
 «Ուռենի՛դ դու , զի՛նչ շնո՞ս քեզ ,
 Թէ նախախնամեալ լինէիր
 Ոգեպահ եւս ունէիր , »
 Մինչ զայս արտունջ մրմնջէր ,
 Անդրէն զոգի իւր փչէր :

Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ք

Երես	Սխալ	Ուղիղ
5	նախընձայ	նախընձայ
17	Հշմարիտ	ձշմարիտ
19	սակոր	ոակոր
22	սէր	սեր
27	կղեր	կղերի
43	կասեն թէ չասեն	ասին թէ չասին
46	յաղղութիւն	յաղթութեան
62	Հերուուհին	Հերոսուհին

— 286 —

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0345684

